

761

Quintessence

Trilobite

specimens

82

7-73

July

1920

2011

2003

82

1-73

Ա. ԳԱՆՈՆ ՏՕՅԼ

սի

բի

շի

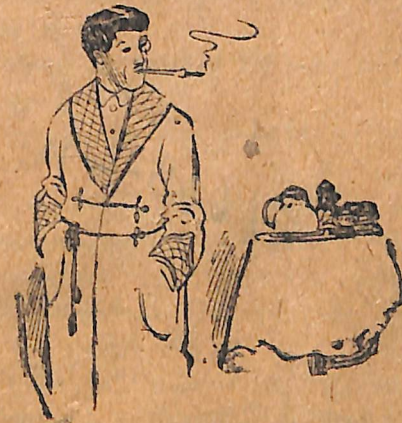
ճի

լի

բի

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՍԻԻ ՆՈՐ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԹԱՐԳՄ. Ժ. Շ.

ՀՐԱՏ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԲԱՀԱՄԵԱՆ
ՊԱՊԸ ԱՆԻ ՀԱՏՏԷՍԻ ՐԷՇԻՏ ԷԾԷՆՏԻ ԻԱՆ

ՏՊԱԳՐ. Ե. ԱՍՏՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԳԻՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1920

ԿԱՐՄԻՐ ՄԱՐԴՈՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անցած տարի, աշնան օր մը, բարեկամիս՝ Շէրթօք Հօլմ-
սի տունը դացի։ Տեսայ որ որ կը խորհրդակցէր միջին աու-
րիքով խոշոր եկեղեցականի մը հետ, որուն կարմիր դէմքը և
չիկագոյն մագերը ուշադրութիւնս գրաւեցին տարօրինապէս։

Քաշուեցու վրայ էի ներուժի խօսք մը թոթովելով, երբ
Շէրթօք Հօլմս յանկարծ որանէն ներս քաշեց զիս և զուար
վրայէս գոցեց։

— Ծիչդ յարմար ատենին եկաք, սիրելի՛ տարդոր, բաւ-
մտերմական չեչառով մը։

— Իրաւ։ Սակայն կը կարծէի թէ չառ դրադած էք։

— Արդարեւ դրադած եմ։

— Ուրեմն թոյլ տուէք որ յարակից օճակակին մէջ
պատեմ ձեզի։

— Ամենեւին։ Մը, Ուիլյամ, բաւ խոշոր եկեղեցակա-
ւին դառնալով, այս տարդորը իմ ընկերս և գործակիցս եղած
է քանի մը պարագաներու մէջ, ուր կրցայ խիստ կնճռոտ
տրմեր լուսարմանել։ Ապահովապէս օգտակար օժանդակ մը
դիտի բլլայ նաև ձեր գործին մէջ։

Մարդը, որուն կ'ուզէր Հօլմս՝ իր խօսքը, ամբողջ
բայէն ելաւ և բարեւեց և յօնքերուն տակ ծածկուած իր
շտիկ աչքէն փայլակ մը չողաց։

— Նստարանին վրայ բազմեցէք, բաւ Հօլմս, մինչ ինք
զ իր թիկնաթուռին մէջ կը գետնեղուէր, մասնիկը ջղածգո-
ւն ուղղելով, ինչպէս սովոր էր ընել երբ խնդիրը կարեւոր
արծի մը վրայ բլլար։ Գիտեմ, սիրելի Ուոթսօն, թէ դո՛ւք
է, ինծի պէս, անհեթեթ, այլանդակ բաներ կը սիրէք, թէ
դո՛ւք ալ կը հրապուրուիք այն ամէն բաներէն, որոնք ամէն
տան կեանքի ընկալեալ սովորութիւններէն և միօրինա-
թեմէն կը չեղին։ Ասիկա ինչեւ խանդավառուելու աու-
ման ցոյց տուած էք, «խաթր» երնիլ չմնայ, այն քիչ մը

56663-աի

2127 - 708

խէն առելի մեծ է զգալի կերպով, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ դնդերները աշխատութեան չնորհիւ զարգացած են:

— Բայց ինչէն գիտցաք թէ բթախոտ քաշելու սովորութիւն ունիմ եւ թէ ազատ որմնադիր եմ:

— Ինչպէս գիտնալո՞ւնք ձեզի բռնելու նախատինքը պիտի չընեմ, վասն զի ձեր բնկերակցութեան բոլոր կանոններուն հակառակ, անոր նշանները կը կրէք, եռանկիւնը եւ կարկիւնը, փողկապի առեղի ձեւով:

— Ահ, ճիշդ է, մաքէս չէի անցըներ: Հապա ինչէն գիտցաք թէ վերջին օրերս շատ գիր գրած եմ:

— Այն ատեն ինչ պիտի նշանակէր, ձեր աջ թեւին վրայ, հինգ բթաշափ երկար սա փայլուն նշանք եւ ձախ թեւին վրայ կարկտան մը այն տեղը, ուր ձեր արմուկը գրասեղանին վրայ կը հանդէսէր:

— Ո՛րքիչ հասկցաք թէ Չինաստան գացած եմ:

— Ինձի կուգայ որ ձեր աջ գոտտակին ճիշդ վերելք կառնուած ձուկը երկնային Կայսրութեան մէջ միայն կրնայ բլլալ: Կառնուած վրայ մասնաւոր ուսումնասիրութիւն մը բրած եւ նոյն խոկ հրատարակած եմ: Չուկի թեփերու այդ վարդի գոյնը բոլորովին Չինաստանի յատուկ է: Երբ, ասկէ դատ, ձեր ժամացոյցի չղթային վրայ իբրեւ զարգ կախուած կը տեսնեմ չինական գրամ մը, ինձի կուգայ թէ կախարդ բլլալու պէտք չկայ գիտնալու համար թէ դուք այդ երկիրը գացած էք:

Մը. Ուիլսըն կոչուողին խնդաց:

— Իրաւ որ, բոս, ձեր մէթոտը գիտնալէ առաջ շատ ձարտար մէկը կը կարծէի ձեզ: Այդ մէթոտը շատ պարզ է վերջապէս:

— Կամայ կամայ կը կածրեմ, Ուիլսըն, բոս. Հօլմս թէ աղէկ չեմ ընէր բացատրութիւններ տալով: Իմ խեղճութեան համարաւ պիտի վատնուի եթէ չարունակեմ այսքան անկեղծ բլլալ: Չէք կրնար գտնել ձեր բրած ծանուցումը Մը. Ուիլսըն:

— Վերջապէս գտայ, պատասխանեց, խոչը մատով ցոյց տալով լրագրին սիւնակը, տնտեսիկ եւ առիկա ամբողջ

պատմութեան սկզբնաւորութիւնն է: Դո՛ւք կարգացէք, պարոն:

Էրազմըր առի ձեռքէն եւ հետեւեալը կարդացի.

«Կառմիր մարդոց բնկերակցութիւնը. — Լեպէնընցի (Բէն, Մ. Նահանգներ) հանդուցեալ էղէքիա Հօրքինսի կտակին համեմատ, Միւլթեան մէջ նոր բաց պաշտօն մը կայ, որ շտաբաթը չորս ոսկի թոշակի մը իրաւունք կուտայ զուտ անուանական ծառայութիւններու համար: Բոլոր չիկաներ մարդիկը, որ մարմնով ու մտքով առողջ են եւ 21 տարեկանը անցուցած են, կրնան բնարուիլ: Դիմել անձամբ Բչ., ժամը 11ին, Տքնքէն Բօս, Միւլթեան Գրասենեակը, 7, Բօս Բուրթ Ֆլիթ Սթրիթ»:

— Ինչ կը նշանակէ առիկա, բսի, այս տարօրինակ ծանուցումը երկու անգամ կարդալէ ետքը:

Հօլմս ժպեհեցաւ եւ աթոռին վրայ շարժուեմ մը բրաւ: Առիկա ծայրայեղ գոհունակութեան նշան մըն էր իրեն համար:

— Առիկա սովորականէն դուրս բան մըն է, այնպէս չէ, բոս: Եւ հիմա, Մը. Ուիլսըն, ձեզի եւ ձերիններուն վերաբերեալ բաները պատմեցէք մեզի: Ինչ եղաւ այս ծանուցումին ազդեցութիւնը ձեր ճակատագրին վրայ: Հաճեցէք, տաքդո՛ր, ձեր յուշատետրին մէջ գրել թերթին անունը եւ թուականը:

— 1890 Ապրիլ 27ի «Մօքնինկ Բրօնիքլ»ն է: Ասկէ երկու ամիս առաջու ան խնդիր մըն է:

— Այո՛: Խօսքը ձերն է, Մը. Ուիլսըն:

— Ի՛նչ ուրեմն, կ'ըսէի ձեզ, Մը. Շէրլօք Հօլմս, շարունակեց Ուիլսըն յօնքերը պոստելով, թէ զբաւի վրայ փոխատուութեան պղտիկ գրասենեակ մը ունէի Բօպուրկ Սթուէյր: Կարեւոր գրասենեակ մը չէ եւ վերջին տարիներու դժուարաւ երկու ծայրերը իբրաւ կը բերէի: Երկու պաշտօնեայ ունէի: Ստիպուեցայ մէկը ձամբել եւ երկրորդէն ալ հրաժարելու պիտի ստիպուէի եթէ այդ քարի տղան, արհեստար սովբելու համար, չհաւանէր քովս մնալ սովորական թոշակին կէտովը:

— Այդ հաճոյակատար երիտասարդին անունը ինչ է, հարցուց Շէրլօք Հօլմս:

— Վինսընթ Սբառուլաինկ կը կոչուի և առաջին տեսութեամբ կարծուածին չափ երբտասարդ չէ: Չեմ կրնար ըսել սակայն թէ քանի՜ տարեկան է, բայց առաջնակարգ պաշտօնեայ մըն է, Մր. Հօլման: Իրեն տուածին կրկինը կրնայ շահիլ դիւրութեամբ: Վերջապէս, եթէ դո՛ւ է, ինծի չիմար որ փառասիրական զաղափարներ թելադրեմ իրեն:

— Ինքզինքնիդ երջանիկ համարելու էք որ լաւագոյն պաշտօնեայ մը ունիք այդքան համեստ պայմաններով: Այդ տարիքը ունեցող պաշտօնեաներուն մէջ հազուադէպ է գտնել անոր պէս մէկը: Եւ կը հարցնեմ ինքնիրենս թէ որո՞ւ վրայ սքանչանալու է աւելի, ձեր ծանուցումին թէ ձեր պաշտօնեային վրայ:

— Իր թերութիւններն ալ ունի, ըսաւ Մր. Ուիլսըն: Երբեք տեսած չեմ որ ուրիշ մէկը անոր չափ սէր ունեցած ըլլայ լուսանկարչութեան վրայ: Աշխատութեան ժամերուն մէջ կամաց մը կը փախչի գործիքով մը, նկուղին խորը կ'իջնէ հողին մէջ բոյն չինող ձողաբլին պէս, իր «բլաք»ները պատրաստելու համար: Ահաւասիկ իր զխառնութեանը: Առկէ դուրս, լաւ աշխատող մըն է և ամենափոքր չարատիւութիւն մը չունի:

— Կարծեմ թէ տակաւին ձեր քովն է, այնչէս չէ:

— Այո՛, պարո՛ն, միայն ասիկա և 14 տարու տաճակ մը ունիմ, որ խոնամոցի գործերով կը զբաղի քիչ մը և տունը կ'աւելէ, վասն զի ես այրի եմ և ծնողք չունիմ: Երեքս ալ խիստ հանգարտօրէն կ'ապրինք, պա՛րոն: Կը շահինք այնչափ դրամ որչափ պէտք է տանիքի մը ներքեւ պատասխանելու և մեր պարտքերը վճարելու համար, աւելի չէ: Կարուելու և մեր պարտքերը վճարելու համար, աւելի չէ: Մեր կեանքին միօրինակութիւնը խզող առաջին բանը այս ծանուցումը եղաւ: Սբառուլաինկ, — կը յեշիմ թէ այսօր ճիշդ ութ օր կ'ընէ, — գրասենեակ եկաւ լրագիրը ձեռքը բռնած:

— Ի՞նչ գծախոտութիւն որ չիկաներ չեմ, Մր. Ուիլսըն, ըսաւ:

— Ինչո՞ւ, հարցուցի:

— Ինչո՞ւ մի: Ահաւասիկ պաշտօն մը կարմիր մարդոց

ընկերակցութեան մէջ: Ասիկա չնորհրով եկամուտ մըն է ընդունուողին համար: Կարծեմ թէ ընկերակիցներու թիւէն աւելի պաշտօն կայ, այնպէս որ վարիչները չեն գիտեր թէ ի՞նչ ընեն դրամադուլիսը: Եթէ միայն մազերս կարենային գոյն փոխել, աղուոր հասոյթ մը ձեռք կը ձգէի:

— Բայց ի՞նչ կը նշանակէ այդ պատմութիւնը, ըսի: Դիտեցէք, Մր. Հօլման, թէ ես շատ անասէր մարդ եմ: Գործերը ոտքս կուգան: Ուստի անհանգիստ ըլլալու պէտք չունիմ: Եւ յաճախ ամբողջ շաբաթներ կ'անցընեմ առանց դրանս սեմին դուրս ելլելու: Այս կերպով չեմ գիտեր թէ դուրսը ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ: Եւ ամենափոքր լուրը շահեկանութիւն մը ունի ինծի համար:

— Կաշմիր մարդոց ընկերակցութեան խօսքը լսած էք երբեք, հարցուց պաշտօնեան, աչքերը խոշոր խոշոր բանալով:

— Երբե՛ք:

— Շատ դարմանալի է, վասնզի դուք ալ կրնաք մատնակցիլ:

— Ընկերներուն ի՞նչ կը վճարեն:

— Տարին գրէթէ 8000 ֆրանք: Արդէն աշխատութիւնը մեծ բան մը չէ և շատ արդեւ չլրար մարդու մը ունեցած ուրիշ զբաղումներուն:

Կրնաք խորհիլ թէ այս պատարիսանին վրայ ուշադրաւ թիւնո լարեցի, վասնզի վերջին տարիներս գործերը փայլուն չէին և ութ հազար ֆրանքի դումար մը արհամարհելիք բան մը չէ:

— Արդ ամէնը մանրամասնօրէն պատմեցէք ինծի, ըսի Սբառուլաինկի:

— Է՛լ ուրեմն, պատասխանեց ծանուցումը ցոյց տալով ինծի, կը տեսնէք թէ ընկերակցութիւնը անդամ կը փնտռէ: Ահաւասիկ գրասենեակին հասցէն, որուն պէտք է դիմէք աւելի ընդարձակ տեղեկութիւն առնելու համար: Սա միայն կրնամ ըսել ձեզի թէ ընկերակցութիւնը հիմնուած է Ամերիկացի ինքնատալ միլիոնատէրի մը՝ Էդէքիա Հօքսինսի կողմէ: Ինք ալ չիկաներ էր և շատ համակիր էր մեռնց, որ այդ գոյնով մազեր ունէին, այնպէս որ, մեռած ատեն,

Երեւան հանեցին թէ իր անհուն հարստութիւնը թողած էր հինգ յանձնաժողովներու, որոնց պաշտօնն էր կարօտ չիկաներ մարդոց շահերուն ծառայել ըստածին նայելով, լաւ մտաբերած պաշտօն մըն է և աշխատութիւնը մեծ բան մը չէ:

— Բայց միխոնաւոր չիկաներներ հետամուտ եղած ըլլալու են այս պաշտօնին, այնպէս չէ:

— Ձեր կարծածին չափ չեն, վառնդի Լոնտոնի բնակիչները և եփուն մարդիկը միայն կ'ընդունուին Այդ Ամերիկային երկրատարութեանը մեկնած էր Լոնտոնէն և չէր ուզած ապերախտ ըլլալ վաղեմի քաղաքին հանդէպ: Պիտտսբըրքն թէ բաց կամ դոց չիկադոյն մազեր ունեցող մարդիկը չեն ընդունուիր: Մէկ գոյն միայն կ'ընդունուի, հրագոյն ցոլքեր ունեցող չիկահերները միայն:

— Հիմա կրնաք ներկայանալ, Մր. Ուիլյամս, եթէ կը փափաքիք, բայց վերջապէս, 8000 Ֆր.ի համար թերեւս չարժեք անհանգիստ ըլլալ:

— Ինչպէս կը տեսնէք, պարոններ, մազերս չառ չեղատուած գոյն մը ունին: Ուտաի խնձի կուգար որ մրցումի մը մէջ ուրիշ մը աւելի հաւանականութիւն ունէի յաջողելու: Վինսթընթ Սքաուլթինկ այնչափ լաւ տեղեկութիւն ունեցած կ'երեւար ինձի որ չվարանեցայ հետս առնել զինքը, ցորեկուտն համար համար գրասենեակը գոցել տալէ հոք: Իրենս առաջարկած արձակուրդէս ուրախանալով, ինձի հետ մեկնեցաւ և ազդուեցանք դէպ ի լրագրին ցոյց տուած հասցէն: Երբեք այդպիսի տեսարան մը պիտի չտեսնեմ այլ ետ, Մր. Հօլմ: Հիւսիսէն հարաւ, արեւելքէն արեւմուտք, քիչ մը կամրորով մազ ունեցող անհատներ Լոնտոն եկած էին ծանուցումին պատասխանելու համար: Ֆիլիթ Սթրիթ չիկահեր անձերով խնդուած էր և Բօբս Քուրթ նարինջներով լեցուած կառքի մը կը նստանէր: Երբեք պիտի չկարծէի թէ այդքան բազմաթիւ չիկահեր մարդիկ կը գտնուին: Ամէն գոյներ ներկայացուած էին, — յարգազոյն, լեմոնի գոյն, նարինջի գոյն, ադուի գոյն, իրլանդական շունի գոյն ևն: Բայց, ինչպէս ըսած էր ինձի Սքաուլթինկ, քիչ կար այն չեղատուած չէկ գոյնէն, որ խն է: Մրցակիցներուն թիւը տեսնելով, մրցումի մտնել

պիտի հրաժարէ: Բայց Սքաուլթինկ չաղեց թողուլ որ քաշուի: Ձեմ գիտեր թէ ինչպէս ըրաւ: Հրեց հրմշտկեց, արմկեց, մինչեւ որ բաղմութեան մէջէն անցուց և տարուգիս գրասենեակ տանող սանդուղին գլուխը, որուն աստիճաններուն վրայ իրարու կը բախէին վեր ելլող յուսալից քաղմութիւնը և վար իջնողները, որոնք տխուր և յուսախաբ էին: Վերջապէս բռնի անցանք և ներս մտանք:

— Այս սկզբնաւորութիւնը խիստ չանկան է, բնդմիջեց Հերմ, մինչ իր յաճախորդը կանգ կ'առնէր և յիշատակները կ'ամփոփէր ընթախտ քաշելով: Կ'աղաչեմ, չարունակեցէք ձեր պատմութիւնը:

— Գրասենեակին մէջ կային փայտէ քանի մը աթոռներ և հաշուեանդան մը միայն, որուն ետեւ կը գտնուէր խնձի աւելի չիկահեր մարդուկ մը: Իւրաքանչիւր թեկնածուի ըստ մը կ'ըսէր անոր մօտեցած ատենը և դայն վարկարեկող թեկութիւն մը կը գտնէր միշտ: Ընդունելութիւնը նախապէս կարծածին չափ դիւրին չէր երեւար ինձի: Վերջապէս կարգը ինձի եկաւ: Մարդուկը իմ մօտիս աւելի նպաստաւոր թուեցաւ քան թէ ուրիշներուն: Նոյն իսկ դուռը գոցեց առանձին խօսելու համար մեզի հետ:

— Ձեզի կը բերեմ Մր. Ուիլյամսը, ըստ պաշտօնեան: Անիկա պատրաստ է բնկերակցութեան մէջ մտնելու:

— Եւ անշուշտ պահանջուած բոլոր յատկութիւնները ունի, պատասխանեց միւսը: Ձեմ յիշեր որ մազերու այնչափ կատարեալ գոյն մը տեսած ըլլամ:

Բայ մը ետ դնաց, որպէս թէ աւելի ազէկ փնտրելու համար լոյսը: Աջ ու ձախ դիտեց ու աչքը մազերու անկած նայեցաւ գիս վախճանելու առտիճան: Յետոյ, յանկարծ, ձեռքս սեղմեց և իմ յաջողութեան համար ջերմագին կերպով շնորհաւորեց գիս:

— Անիրաւութիւն մը պիտի ըլլայ, ըսաւ, եթէ վայրկեան մը իսկ վարանիմ ձեզ ընկերակցութեան մէջ մտցնելու: Սակայն թոյլատրեցէք ինձի նախազուշուութիւն մը, որ յոսում թէ չի վիրաւորեր ձեզ:

Եւ այս ըսելով, մազերէս բուռ մը բռնեց երկու ձեռ-

քերտվը և քաշեց աշխարհի ուժղնութիւնով մը որ զգացած ցաւէս աւիամայ ճիշ մը արձակեցի :

— Աչքերնիդ լեցաւ արցունքով , ըսաւ , վերջապէս ձգելով մաղերս : Կը տեսնեմ թէ խաբէութիւն չկայ գործին մէջ : Բայց կը հասկնաք թէ ստիպուած ենք ամենամեծ նախզուլութիւններ ընելու , որովհետեւ երկու անգամ խաբուեցանք արդէն կեղծամներով և անգամ մըն ալ ներկով : Կրնայի պատմութիւններ ընել ձեզի , որոնք մեր խեղճ մարդկութիւնը ցոյց պիտի տային ցաւալի երեւոյթի մը տակ :

Այս միջոցին խօսակիցս պատահանին մօտեցաւ և բոլոր ոյժովը պոռաց բազմութեան թէ ընտրութիւնը կատարուած լինցած էր : Յուստիարութեան միմունջ մը հետեւեցաւ այս խօսքերուն և ամէն ոք իր տունը դարձաւ աւելի կամ նուազ ակնկոր :

Գլուխ գլխի մնացի տարօրինակ անձին հետ , որ խմբնէս ո՛չ նուազ չիկապոյն մաղեր տնէր :

— Իմ անունս Տընքէն Բօս է , ըսաւ , և մեր ագիւրարերբարին հիմնած ընկերակցութեան նպատաւորեալ անդամներէն մէկն եմ : Ամուսնացած , էք Մր . Ուիլսըն : Ընտանիք ունիք :

Իմ ժխտական պատասխանին վրայ , Մր . Տընքէն Բօսի դէմքը տարապայման կերպով խոժոռեցաւ :

— Աստուած իմ , ըսաւ ծանր դէմքով մը , շատ ցաւալի բան է ասիկա և կը ցաւիմ ձեզի համար , վասն զի նուիրատրութեան նպատակն է մշտնջենաւորել չիկաներ գլուխները և անոնց թիւը աւելցնել : Ծատ ցաւալի է որ ամուրի էք :

— Կարգը ինձի եկաւ , Մր . Հօրմս , վշտահար դէմք մը տեսնելու , տեսնելով որ այս պաշտօնը պիտի խուսափի ձեռքէս : Բայց պահ մը խորհելէ ետք , գործակատարը հաւատաց թէ այդպէս ըլլալով հանդերձ պիտի ընդունուէի :

— Եթէ ուրիշ մը ըլլար , թերեւ պիտի չհաւանէինք այս չնորհին , բայց ձեր մաղերը աշխարհի հիմնալի եւ հազուադէպ կարմրութիւն մը ունին որ բացառութիւն մը պիտի ընենք ձեզի համար : Կրնաք անմիջապէս պաշտօնի ձեռնարկել :

— Ահաւասիկ ասիկա կը չփոթեցնէ զիս , ըսի : Իմ արհեստս շատ քիչ պարապոյ ժամեր կը թողու ինձի :

— Օհ , այդ մասին հոգ մի՛ ընէք , Մր . Ուիլսըն , ըսաւ վիշտաւոր Սրատուլինկ , ես յանձնառու կ'ըլլամ ձեր գործերը տեսնելու և ի հարկին ձեր տեղը բռնելու :

— Ո՞ր ժամերը կը յարմարին ձեզի :

— Ես ձեզի պէտք ունիմ առտուան ժամը 10էն մինչեւ կէս օրէ ետք ժամը 2 :

Պէտք է դիտնաք , Մր . Հօրմս , թէ զգաւի վրայ փոխաւորութիւն ընող մը յաճախ կը զբաղի իրիկունները և մատնաւորապէս հինգշաբթի և ուրբաթ օրերը , որոնք վճարումի օրերը կը կանխեն : Ուստի ուրախ էի որ առտուան համար շահաւոր զբաղում մը գտած էի և զիտէի թէ իմ բարի պաշտօնեաս իմ գործն պիտի տեսնէր յաճախորդներու մօտ : Պատասխանեցի թէ որոշուած լինցած է և հարցուցի թէ ի՞նչ թոշակ պիտի վճարուի :

— Շաբաթը հարիւր ֆրանք , պատասխանեցաւ ինձի :

— Ընելիք ի՞նչ գործ կայ :

— Բոլորովին երկրորդական բան մըն է :

— Ատով ի՞նչ բան կ'ուզէք :

— Ի՛ ուրեմն , ամէն բանէ առաջ կը պահանջուի որ դրասենեակէն , կամ գոնէ տունէն դուրս չելլէք որոշուած ժամանակամիջոցին մէջ : Այս կանոնին մէջ զանցառութիւն մը գործեցնուող պէս ձեր պաշտօնը կը կորսնցնէք անմիջապէս : Կտակազիրը կը պնդէ այս պայմանին վրայ , զոր ամէն ընկեր պէտք է յանձնառու ըլլայ գործադրելու :

— Չորս ժամը չուտով կ'անցնի : Կ'ընդունիմ , ըսի :

— Յիշեցէք թէ ո՛ր եւ է արդարացում չենք ընդունիր , ըսաւ Մ . Տընքէն Բօս , ըլլա՛յ հիւանդութիւն , գործ եւն . :

Պէտք է հոս մնա՛ք ապա թէ ոչ պաշտօնինդ կը կորսնցնէք :

— Ի՞նչ աշխատութիւն կը պահանջէք ինձմէ :

— «Բրիտանական Համայնագլխարան»ին ընդօրինակութիւնը : Ահաւասիկ առաջին հատորը սա մամուլին տակ է : Մեկանը , զրիչները և ծծուքը դուք պիտի հայթայթէք : Իսկ մենք պիտի հայթայթենք սա սեղանը և սա աթոռը : Վաղը գալու պատրաստ էք :

Անշուշտ, պատասխանեցի:

— Այն ատեն ի տեսութիւն, Մր. Ուիլսոն: Թոյլ տուէ՛ք որ անգամ մը եւս շնորհաւորեմ ձեզ այն կարեւոր պաշտօնին համար, զոր ձեռք բերելու երջանկութիւնը ունեցաք:

Հրաժեշտ առաւ ինծի և ես պաշտօնեայիս հետ մեկնեցայ: Այս անակնկալ շահը խելքս գլխէս առած էր:

Ամբողջ օրը անոր վրայ մտածեցի և իրիկուն եղած ատեն աւտուան խանդավառութիւնը չունէի արդէն, կարծելով թէ խաբէութիւն մը կամ խարդախութիւն մը կայ գործին մէջ: Բայց ի՞նչ նպատակաւ: Ահաւասիկ տարկա անհասկնալի կ'երեւար ինծի: Միւս կողմէ այդպիսի կտակի մը շափ անհաւանական ի՞նչ կար: Կամ թէ կարելի էր այդքան մեծ դուժար մը տալ («Բրիտանական Համայնագիտարան») ի ընդօրինակութեան պէս պարզ աշխատութեան մը համար: Ուստի զիս քաջալերելու մտքով Վինսոնը Սքաուլսոնիկ բոլոր ըրածներուն հակառակ, պառկած ատենս որոշած էի հրաժարել պաշտօնէս: Այսու հանգերձ, արթնցած ատենս, փորձուեցայ երթալ տեսնել թէ ինչերը ի՞նչ բանի վրայ կը դառնար և պզտիկ չի՛լ մը մեղան, գրիչ մը և եօթը թերթ թուղթ առնելով ուղղուեցայ Բօթսփուրթ:

Հոն մեծապէս ուրախ եղայ տեսնելով որ կասկածելի բան մը չկար: Սեղանը տեղն էր և Մր. Տընքէն Բօս ինծի կը սպասէր տեսնելու համար թէ աշխատութեան պիտի սկսէի լրջօրէն: Նախ Ա. գիրէն սկսել տուաւ ինծի և քովէս հեռացաւ, ատեն ատեն դալով և սուսգելով թէ ամէն բան կարգին էր: Ժամը 2ին հրաժեշտ առաւ ինծի, շնորհատրեց զիս արագ գրելու համար և դուռը վրայէս գոցեց:

Ատիկա, Մր. Հօլմս, այսպէս շարունակուեցաւ ամէն օր մինչեւ չարաթ մը: Ծարաթ օր տնօրէնը ներս մտաւ և 100 ֆրանք դրաւ առջևս իբրեւ աշխատութեանս գինը: Այսպէս եղան նաեւ յաջորդ երկու շաբաթները: Ամէն առտու ժամը 10ին գրասենեակ կը հասնէի և ժամը 2ին կը մեկնէի: Քիչ քիչ Մր. Տընքէն Բօս նուազ դարձն հսկողութիւն մը ի գործ դրաւ վրաս: Առտուն մէկ անգամ միայն եկաւ: Յետոյ այլ ևս բնաւ չեկաւ: Իսկ ես, ինծի տրուած հրամանին հաւա-

տարիմ մնալով, չէի համարձակեր գրասենեակէն դուրս ելել նոյն խոկ բազմ: Այնքան կը վախնայի որ թերութեան մէջ կը գտնուիմ աւ այսպէս կը կորսնցնեմ լաճօրէն վարձատրուած պաշտօն մը:

Ութը շաբաթներ անցած էին: Յաջորդաբար ընդօրինակած էի արբայ, արուեստ, Ատտիկէ, մէկ խօսքով մեծ մասը այն բաւերուն, որոնք (Այո՛ւ կ'սկսէին: Բաւական թուղթ սեւցուցած էի: Դարակին մէկ յարկը ընդօրինակութեան երկուսն էի գրէթէ և քիչ մը ածապարելով կը յուսայի սկսիլ Բ. գիրը, երբ ամէն բան տակնուվրայ եղաւ յանկարծ:

— Իրա՛ւ:

— Այո՛, պա՛րոն: Այս առտու, ըստ սովորութեան ժամը 10ին գրասենեակս գացի: Դուռը գոց դաւայ և տախտակին վրայ փակցուած էր սա ծանուցումը: Դուք կարդացէ՛ք:

Կարմիր մագերալ մարդը մեղի տուաւ նամակի թուղթի չափ խոշոր խաւաքարաի կտոր մը, որուն վրայ հետեւեալ տողերը գրուած էին.

« Շեկահեր մարդոց ընկերութիւնը լուծուած է, 9 Հոկտ. 1890 »:

Ծանուցումը կարդալով, Շէրլօք Հօլմս ու ես բնազդաւար նայեցանք մեր խօսակցին վշտահար դէմքին: Եւ գործին կատակերգական կողմը ուրիշ ամէն նկատումի յաղթելով, երկուքս ալ աղմկալի կերպով խնդացինք:

— Ասոր մէջ խնդալիք բան մը չեմ տեսներ, ըսաւ մեր այցելուն բարկութեանէն կարմրելով: Եթէ պիտի հեգնէք, ուրիշ տեղ երթամ:

— Ո՛չ, ո՛չ, պոտաց Հօլմս, տախտակով դաշն նստիլ արժաւին վրայ, ուրկէ ելած էր արդէն: Իրա՛ւ, այս գործը ինծի համար ծանրութիւնովը ոսկի կ'արժէ: Շատ նար և չատ հեգնատալ է: Բայց դուք ալ ինծի հետ պիտի ընդունիք թէ այս գործը զուարճալի կողմ մը ունի: Հիմա լուրջ լլլանք: Ի՞նչ ձեռնարկներ ըրիք երբ այս խաւաքարաթ գտաք գրան լրայ:

— Կեցած տեղս գամուեցայ մնացի, պա՛րոն: Ի՞նչ ընելու էի գիտեր: Դրացիներուն քով գացի: Աջ ու ձախ հարցում-

ներքին: Մէկը չկրցաւ ամենադոյզն տեղեկութիւն մը տալ ինծի: Վերջապէս դացի տանտիրոջ մօտ որ արկղակալ մըն է և գետնայարկը կը բնակի: Հարցուցի թէ չիկահեր մարդոց ընկերակցութեան ի՞նչ եղած ըլլալը գիտէր: Բնաւ ինծի թէ այդ տեսակ ընկերակցութեան մը խօսքը լուծ չէր բնաւ: Այն ատեն Մր. Տընքէն Բօսի վրայ խօսեցայ: Այս անունը բոլորովին անծանօթ էր իրեն: Բայց վերջապէս 4 թիւ դրոշմներէն պարտքը ո՞վ է, ըսի:

— Ի՞նչպէս, չիկահեր մարդը:

— Այո՛:

— Օ՛հ, փառաբան Ուիլիամ Մօրիսին համար էր: Անիկա գրասենեակ վարձած էր սպասելով միայն որ իր նոր գրասենեակը պատրաստուի: Երէկ փոխադրուեցաւ:

— Ուր կրնամ գտնել զինքը:

— Հասցէն սա է. — 17, Գլինկ Էտուրքտ Սթրիթ, Սէյնթ Բօլի մօտ:

— Անմիջապէս հոն դացի, Մր. Հօլմօ, բայց փոխանակ Մր. Մօրիսի իմ դէմն գտայ արհեստական ծնկոտկրի գործարան մը և ո՛չ ոք կը ճանչնար ո՛չ Մր. Ուիլիամ Մօրիսը ոչ Մր. Տընքէն Բօսը:

— Այն ատեն ի՞նչ քրիք, հարցուց Հօլմօ:

— Սաքս Քօպուրկ Սքուէրի գործատեղիս դարձայ և խորհուրդ հարցուցի պաշտօնեայիս, որ ուրիշ բան չկրցաւ ընել բայց եթէ յորդորել զիս որ համբերեմ, աւելցնելով թէ հաւանաբար նամակ մը պիտի ստանայի: Կը հասկնաք թէ տօնիկա բաւական չէր ինծի համար, Մր. Հօլմօ: Այդպիսով պաշտօն մը կորսնցնել չէի ուզեր առանց ասելին անդին փազելու: Եւ որովհետեւ լսած էի թէ դուք կը հաճիք ձեր օժանդակութիւնը ընծայել վժռարին կացութեան մէջ գտնուող խեղճ մարդերու, ուղղակի ձեզի եկայ:

— Եւ աղէկ քրիք, պատասխանեց Հօլմօ: Ձեր գործ խիստ շահեկան է: Ուրախ պիտի ըլլամ զայն լուսարաններու աշխատելով: Ձեր պատմութեան համեմատ, կ'երեւակայեմ թէ բոլոր ատենք նախապէս կարծուածէն աւելի լուրջ և աւելի ծանր են:

— Արդարեւ լուրջ է, միմայ Մր. Ուիլիամ: Մտածեցէք անգամ մը, շարաթը չորս ոսկի կորսնցնել է տօնիկա:

— Ձեր մատին, դիտել տուաւ Հօլմօ, չեմ կարծեր որ այս արտասովոր ընկերակցութենէն գանգատելու պատճառ ունենար: Ընդհակառակը 30 ոսկի աւելի ունիք, առանց հաշուելու այն կատարեալ գիտութիւնը, զոր կրցաք ձեռք բերել «Ա»-ով սկսող բառերու վրայ: Հետեւապէս բան մը կորսնցուցած չէք:

— Անշուշտ, պա՛րտն, բայց կ'ուզէի երեւան հանել թէ ո՞վ են այս մարդիկը և ի՞նչ էր իրենց նպատակը այս խաղը խաղալով ինծի, եթէ գործին մէջ խաղ մը կայ: Ամէն պարագայի մէջ տօնիկա 32 ոսկիի նստաւ իրենց:

— Պիտի ջանանք այս մասին տեղեկութիւն հաղորդել ձեզի: Եւ նախ թող տուէք որ երկու կամ երեք հարցումը չեմ ձեռք, Մր. Ուիլիամ: Ձեր պաշտօնեան է որ առաջին անգամ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրեց ծանուցումին վրայ, այնպէս չէ: Որչափ ժամանակէ ի վեր ձեր ծառայութեան մէջ էր անիկա:

— Գրէթէ ամիսէ մը ի վեր:

— Ի՞նչպէս գտաք զայն:

— Լրտդրին մէջ հրատարակած մէկ ծանուցումիս պատասխանած էր:

— Մինակ ի՞նք ներկայացաւ:

— Ո՛չ, 12ի չափ անձեր ներկայացան:

— Ինչո՞ւ ատոր նախապատուութիւն տուիք:

— Վասն զի իր պահանջումները համեմատ էին:

— Սովորական թոշակին կէտը ընդունեց:

— Այո՛:

— Կը հաճի՞ք այդ վիստընդ Սրաուլտինը նկարագրել ինծի:

— Կարճահասակ, ուժեղ և իր շարժումներուն մէջ խիստ փառփառն մէկն է և մօրուք չունի, թէեւ 30ի մօտ է: Ընկալին վրայ ոսկի մը ունի, որ «տօնի»-ի մը այրուածքէն առաջ եկած է:

Հօլմօ, որ շատ յուզուած էր, ամուսին վրայ շփուեցաւ: Եկող Հօլմօ 1.

— Մաքէս կ'անցնէր, ըսաւ : Դիտու՞՞ծ էք բնաւ որ ա-
կանջները ծակած ըլլան, որպէս թէ օդ անցընելու համար :

— Ընչդ, պարսն : Ինծի ըսաւ թէ պոհեմուհի մը ծա-
կած էր ալկանջները, երբ ինք լակոտ մըն էր տակաւին :

— Է՛հ, ըսաւ Հօլմն դարձեալ փռուելով աթոռին վրայ
և իր խորհրդածութիւններուն մէջ թաղուելով նորէն : Տա-
կաւին ձեր քովն է :

— Օ՛հ, անշուշտ, պարսն : Նոր բաժնուեցայ իրմէ :

— Ձեր բացակայութեան միջոցին ձեր գործերով զբա-
ղած է :

— Մեղադրելի արարքի մը մէջ գտած չեմ գինքր, պա-
րսն : Արդէն շատ յաճախորդ չըլլար առտունները :

— Լա՛ւ, Մր. Ուիլսոն, ուրախ պիտի ըլլամ մէկ կամ
երկու օրէն տալուորութիւնս յայտնելով ձեզի այս ամէնուն
վրայ : Այսօր չարաթ է, կը յուսամ թէ երկուշաբթի օր յու-
ժում մը ձեռք պիտի բերենք :

— Է՛, Ուիլսոն, ըսաւ Հօլմն, երբ մեր այցելուն մեկնե-
ցաւ, ինչ կը խորհիք ասոր վրայ :

— Խեղճս չի հասնիր, պատասխանեցի անկեղծօրէն : Շատ
խորհրդաւոր գործ մըն է ասիկա :

— Յիշեցէք ընդհանուր կանոնը, ըսաւ Հօլմն : Բան մը
ս'ըջտի անհեթեթ է, նոյնչափ նուազ խորհրդաւոր է : Որո-
շինչ գիծեր չունեցող հասարակ սփիւններն են որ ճշմարտապէս
առեղծուածային են : Ինչպէս որ հասարակ գէմք մը աւելի
զժուար է նոյնացնել քան ուրիշ մը : Բայց պէտք է որ աճա-
պարեմ և վերջացնեմ այս գործը :

— Ինչ է ձեր ծրագիրը, հարցուցի :

— Նախ ծխել, պատասխանեց : Երեք սիկառ պէտք է
ինծի այս խնդիրը լուծելու համար և կը խնդրեմ ձեզմէ որ
յիստէն վաղրեան չխօսիք ինծի հետ :

Ասոր վրայ Հօլմն իր աթոռին մէջ կծկուեցաւ իր փոխ
ծուպերը հանելով մինչեւ արծիւի քիթը ու այսպէս մնաց
երկար առեն, աչքերը դոյ, սև հողէ ծխամորժը բերանը :
Չանկէա այս վիճակին մէջ տեսնողը պիտի կարծէր թէ տա-
րօրինապէս ծուռ կաւոց ունեցող անսովոր թռչուններէն
մէկն է :

Կարծած էր թէ կը քնանար ու ես ալ կ'սկսէի մրափել,
երբ յանկարծ աթոռին վրայ առաւ մը ըրաւ մէկէն ի մէկ
որոշում մը տուող մարդու մը պէս և ծխամորժը վառարանին
վրայ դրաւ :

— Սարաղաթ այսօր կէս օրէ ետք պիտի նուազէ Սէյնթ
Ռէյմն Հօլի մէջ, ըսաւ : Կը կարծէ՞ք, Ուիլսոն, թէ ձեր յա-
ճախորդները կրնան քանի մը ժամ պէտք չունենալ ձեզի :

— Այսօր ընելիք գործ մը չունիմ : Դիտէ՛ք թէ զբա-
ղումներս շատ չեն բնաւ :

— Այն ատեն գլխարկնիդ առէ՛ք ու եկէ՛ք : Նախ պիտի
անցնիմ միջնաքաղաքէն, ուր պիտի կրնանք ձաչել : Նուա-
զահանդէսին յայտադիրը շատ գերմանական երաժշտու-
թիւն կը ծանուցանէ մեզի : Դիտէ՛ք թէ ս'ըքան կը նախա-
պատուեմ զայն ուրիշ ամէն երաժշտութենէ : Անիկա մաս-
նաւորապէս այսօր պիտի պատշաճի իմ հոգեկան վիճակին :
Եկէ՛ք :

Քանի մը վաղրեան ետք թիւնէլը մեզ կը տանէր Օլ-
տերակէյթ, ուրիշ այլ եւս կարճ ճամբորդութիւն մը ունե-
ինք մինչեւ Սաքս Բօպուրկ Սքուէյր, առաւուն մեզի պատ-
մուած տարօրինակ արկածին թատերաւայրը : Ազատու, սեղմ,
ողորմելի և միեւնոյն ատեն յառակնոտ երեւոյթով անդ մըն
է, որուն վրայ կը նայէին աղիւսէ երկյարկ տունները : Ասանց-
մէ իւրաքանչիւրին առաջքը կը գտնուէր վանդակօրմով մը
սրահապանուած հողմատ մը ուր նիհար մարմանդ մը և քա-
նի մը տարդենքներ դժուարաւ կ'աճէին սև թանձր ծուխով
մը ապականած մթնոլորտի մը մէջ : Երեք սիկեզո՞ գունտեր և
թխադոյն նշանատախտակ մը, որուն յաղակին վրայ ձերմակ
գերեթով կ'երեւէին « Ժօպէզ Ուիլսոն » բառերը, ցոյց տուին
մեզ թէ անկիւնի տունը ճիշդ այն էր, ուր կը գտնուէր մեր
չիկահեր յաճախորդին գործատեղին : Շէրքօք Հօլմն կեցաւ
խանութին առջեւ ու քննեց զայն, միեւնոյն ատեն գլուխը
երերցնելով : Կարծես թէ խորաթափանց աչքը, որ կը փայ-
լէր իր քթթող արտեւանսունքին տակ, կը ջանար պատերէն
անցնիլ : Բարեկամս դանդաղօրէն յառաջացաւ, յետոյ ետ
դարձաւ մինչեւ փողոցին անկիւնը միշտ տուններուն նայելով
ամենամեծ ուշադրութեամբ : Վերջապէս դարձաւ փոխա-
տուին մօտ, գաւազանի երկու կամ երեք ուժգին հարուած-
ներ տուաւ քարայտասկին վրայ և գրասենեակին դուռը

զարկաւ : Ուշիմ դէմքով և ամիլուած երեսով երիտասարդ մը դուռը բացաւ և ներս հրաւիրեց :

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ Հօլմս : Միայն կ'ուզէի հարցնել ձեզ թէ հոսկէ Սթրէնտ կարճ ճամբան ո՞րն է :

— Աջ կողմի երրորդ և ձախ կողմի չորրորդ փողոցը մտէք, պատասխանեց պաշտօնեան կարծօրէն, դուռը փակելով :

— Այս տղան չարածձիւ ո՞րն է, ըսաւ Հօլմս ճամբան դաշտած ատեննիս : Լոնտոնի մէջ երեք հոգի միայն կը ճանչնամ, որոնք կարող են քար հանել իրեն : Մանաւանդ յանդգնութեանը համար զիւրաւ երրորդ տեղը պիտի տայի իրեն այս չորտերուն մէջ : Արդէն ասոր խօսքը լսած եմ :

— Անշուշտ Մը. Ուիլսոնի պաշտօնեան կարեւոր դեր մը ունի չիկահեր մարդոց ընկերակցութեան այս գաղտնիքին մէջ, ըսի : Գրաւ կը դնեմ թէ զինքը տեսնելու համար միայն ձեր ճամբան հարցուցիք անոր :

— Զինքը տեսնելու համար չէ :

— Այն ատեն ի՞նչ բանի համար է :

— Իր տարտախն ծուկերը տեսնելու համար :

— Ի՞նչ տեսար :

— Ինչ որ կը սպասէի տեսնել :

— Ինչո՞ւ ձեր գաւազանովը քարայտառակին զարկէք :

— Սիրելի տաքդո՞րս, զիտելու և ո՛չ թէ խօսելու վայրէկանն է : Մենք լրտեսներ ենք թշնամի երկրի մէջ : Ահաւսիկ զրէթէ գաղափար մը կազմեցինք Սաքս Քօպլըրկ Արուէյրլ Վրայ : Հիմակ այդ հրապարակին հետեւի մօտը քննենք :

Փողոցը, ուր մտանք Սաքս Քօպլըրկի քիչ յաճախուած հրապարակէն բաժնուելով, կրնայ բաղդատուել հրապարակի մը հետ, այսինքն ճիշդ այն է ինչ որ է կտաւի մը հակառակ կողմը երեսին հետ բաղդատմամբ : Միջնաքաղաքին գլխաւոր պողոտաներէն մէկն է, անոնցմէ, որոնք հիւռիսէն արեւմուտ կ'ուղղուին և ամէնէն աւելի երթեւեկ ունին : Ըամբան խափանուած էր որպէս թէ քաղաքին ամբողջ յարաբերութիւնն հոն կեդրոնացած էր ելլող և իջնող կրկին հոսանքներով մինչ մայթերը խճողուած էին անցորդներով : Բացարձակապէս

անկարելի կ'երեւար որ այդ փողոցին մէջ դանուած պերճ վաճառատունները և առեւտրական մեծ գործակալութիւնները ելք ունեցած ըլլային այն սղորմիկի և քիչ յաճախուած հրապարակին վրայ, ուրկէ հեռացած էինք :

— Տեսնենք, ըսաւ Հօլմս անկիւնը կենալով և վաճառատուններու շարքին նայելով, պէտք է որ յիշեմ թէ ի՞նչ կարգով չարուած են անոնք : Գիտեմ թէ հին մայրութիւնս է ջանալ որ հիմնովին ուսումնասիրեմ Լոնտոնը : Ահաւսիկ նախ ծխախմէս Մօրթիմըրը, յետոյ լրագրատաճառին խոնուէթը, արուարձանի և միջնաքաղաքի պանքային Քօպլըրկի մասնաճիւղը, Բուսակերներու ճաշարանը և Մարք Ֆիլքլէյնի մթերանոցը կառքերու շինութեան համար : Ասկիւ մեզ կը տանի մինչև միւս վաճառատուններու շարքը : Այսչափ բառական է հիմա, տո՛քդոր, աղէկ աշխատեցանք : Քիչ մը զրօնաւոր : «Սանտուիչ» մը, գաւաթ մը խահուէ և յետոյ ճամբայ ելլենք դէպ ի երաժշտանքներու աշխարհը, ուր ամէն բան անուշ, փափուկ, ներդաշնակ է և ուր պիտի չգտնենք չիկահեր յաճախող մը, որ մեզ ձանձրացնէ իր անճամ խօսքերով :

Շէքլօք Հօլմս բարեկամս խանդավառ երաժշտանք մը չէր լսի, այլ նաև ճարտար նուագածու մը և վաղեմի նուագահան մը : Ամբողջ կէս օրէ ետք անցուց իր նստարանին վրայ, իր երկար և նուրբ մատներովը չափ տալով մեղմիւ և ամենախառաքեալ երջանկութիւն վաշխելով : Դէմքը խաղաղ ու հանգարտ ժպիտով մը կը գուարթանար և աչքերը նուագուն և երազային արտայայտութիւն մը կ'առնէին : Այլեւս ոչինչ կը մնար ոճիւրներ երեւան հանող նրբամիտ և անողորմ տաղիւսն Հօլմսէն, որ իր աշխոյժ և խորթափանց մարքին չնորձիւ ստիկաններու առաջին կարգին վրայ կը գտնուէր : Այս տարօրինակ անձին բնութեան երկուութիւնը կը հառատուէր ըստ կարգի : Իմ կարծիքովս, Հօլմսի ծալքայեղ ճշդապահութիւնը և իր խորամանկութիւնը հակադրեցութեան էին միայն բանաստեղծական և հայեցողական հոգիի այն վիճակին դէմ, որ կը ձգտէր զինքը գրաւել : Բայց իր բնութեան առաձգականութեան չնորձիւ ծալքայեղ նուագումը մը չուտով կ'անցնէր լափիկող կորովի մը :

Դիտած էի որ երբեք ճշմարտապէս աւելի զարհուրելի եղած չէր որչափ երբ քանի մը օր փութած մնացած էր իբր թիկնաթոռին մէջ: Յանկարծ հետապնդումի կիրքը կը դրամւէր զինք և այն ատեն իր տրամաբանութեան սլօք ա՛յն աստիճան էր որ հասարակութիւնը: իր մէթոսը չզիւնաւորով յայտնատեսութիւն կը նկատէր ինչ որ պարզ հետեւութիւն էր միայն և կը հարցնէր ինքն իրեն թէ այս մարդը մէրկէ կըրցած էր քաղեղ իր նմաններուն ունեցածէն աւելի զերազանց գիտութիւն մը: Այդ կէս օրէն հոգը, Սէյնթ Ճէյմս Զօլի երաժշտութեամբ գրառած տեմսելով զինք, կը նախատեսէր թէ դժուարին քառորդ ժամ մը պիտի անցընէին ա՛նոնք, զորոս պիտի հետապնդէր:

— Տո՛ւն պիտի գառնար, տօքոգո՛ր, բոաւ ինծի նուազանգէտէն ելլելով:

— Այո՛, ուրիշ աւելի աղէկ բան մը չունիմ ընելիք:

— Գալով ինծի, ես քանի մը ժամ շատ վրադած պիտի բլլամ: Քօպուրկ Սքուայրի այս դործը շատ ծանր է:

— Ինչո՞ւ շատ ծանր է:

— Վասն զի կը գտնուինք ոճիւրի մը առջեւ, որ կը պատրաստուի: Ամէն պատճառ ունիմ կարծելու: Թէ ճիշդ ժամանակին պիտի արդիւնք դա՛ն: Բայց պէտք է աճապարեն ժանտանդ որ ալօր չարաթ է: Կրնա՞մ ձեր օժանդակութեան վրայ յայս դէնը այս իրիկուն:

— Ժամը քանիին:

— Տասնին:

— Լա՛ւ, այդ ժամուն ձեր տունը պիտի բլլամ:

— Սիայն թէ, տօքոգո՛ր, հոգ տարէք տորճանակնիդ տոնելու: Թեքիւս վտանդի մը կնիթարկուինք:

Շէքլօք Զօլմս ձեռքովը հրաժեշտի շարժում մը բրաւ ինծի, հո զարձաւ և իսկոյն անհետացաւ բազմութեան մէջ:

Ձեմ կարծեր թէ ուրիշ մը աւելի անխելք բլլամ և սակայն ոտորադատութեանս զգացումը միշտ կը ջախջախէր զիս, երբ կը գտնուէի Շէքլօք Զօլմսի առջեւ:

Այստեղ պատմած դործիս մէջ անոր լսածը ե՛ս ալ լսեցի, անոր տեսածը ե՛ս ալ տեսայ և սակայն անիկա բացորոշապէս

կը տեսնէր ո՛չ միայն ինչ որ պատահած էր, այլ ինչ որ պիտի պատահէր հոն ուր կնծի համար ամէն բան շփոթ և արատաւ էր: Քէնսինկթրնի տունս դառնալով, կը վերակադմէի այս արկածը «Համայնագիտարան»ի ընդօրինակիչին տարօրինակ պատմութենէն մինչեւ մեր պտոյտը Սաքս Քօպուրկ Սքուէյր թագին մէջ: Չարաշուք բառերը, որոնց վրայ Շէքլօք Զօլմս բաժնուած էր ինձմէ, միտքս կուգային: Ի՞նչ պիտի բլլար այդ դիչերային արշաւանքը և ինչո՞ւ զէնք առնէի: Ի՞նչ էր մեր ժամագրութիւնը, մեր նպատակը: Զօլմս հասկցուցած էր ինծի թէ այդ փաղաշուք պաշտօնեանս փտանդաւոր մարդ մըն էր, ոճիր մը գործելու կարող մարդ մը, քայց... ի գուր կը փորձէի հասկնալ: Եւ այս անցաճողութեան առջեւ, կը ջանայի խուսափիլ այդ մտածումէն, սպասելով որ մեր դիչերային պտոյտը լուծու՞մ մը բերէր ինծի:

Ժամը Դէնը քառորդ կ'անցնէր երբ տունէս դուրս ելայ դարաստանին և Օքսֆօրտ Սթրիթի մէջէն Պէյքըր Սթրիթ երթալու համար: Երկու կառք տեսայ Շէքլօք Զօլմսի դրան առջեւ ու երբ նքրանցքը մտայ, քանի մը ձայնիւ լսեցի որոշապէս: Տեսայ որ Զօլմս խիստ ոգեւորենալ խօսակցութիւն մը կ'ունենար երկու հոգիի հետ, որոնց մին՝ Բէթքը ձօնս՝ պաշտօնական ոտական էր, մինչ միւսը՝ երկայնահասակ, նիհար, կախաղանցու մարդու գէմքով մը, մաշած ուղտնիկով մը և փայլուն գլխարկ մը ձեռքը, բոլորովին անձանթ էր ինծի:

— Ա՛հ, ահաւտիկ ամբողջացանք, բոաւ Զօլմս իր բաձկնը կոճկելով և զգեստակալէն վար պոնելով իր որսի ծանր պարկը: Ուօթսը՛ն, կարծեմ թէ կը ճանչնար Մր. ձօնսը, որ ոտականութեան պաշտօնատան կը պատկանի: Թոյլ տուէք որ ներկայացնեմ ձեզ Մր. Մէրիուօթըրը, որ այս դիչերուն մեր արշաւանքին մէջ պիտի ընկերանայ մեզի:

Ինչպէս կը տեսնէք, տօքոգո՛ր, տակաւին զոյգ շուներու պէս կ'որսանք, բոաւ ձօնս ինքնաշաւան չհշտով: Մեր բարեկամը, որ հոս ներկայ է, առաջ նետուելու մէջ որանչելի է, բայց լաւ շունի մը պէտք ունի:

— Կը յուսամ թէ ասիկա չինձու գրոյց մը չէ, բոաւ Մր. Մէրիուօթըր տիրօէն:

— Վտահառութիւնն ունեցէ՞ք Մր. Հօլման վրայ, բոլոր ուս-
տիկանը հանդիսաւոր չհշտով մը: Անիկա սեփական մէթոս
մը ունի, որ, իմ կարծիքովս, քիչ մը շատ վերացական և
մտացածին է, բայց գաղանի ոտտիկանի մը խմորը կայ անոր
մէջ: Պէտք է աւելցնեմ թէ, մէկ կամայն իսկ երկու անգամ
օրինակի համար, Շօլոյի ոճերն և Ակրայի գանձին վերա-
բերեալ գործերուն մէջ անիկա աւելի մօտ էր ճշմարտութեան
քան ոտտիկանութիւնը:

— Օ՛հ, կը հաւատամ ձեր խօսքին, Մր. Ճօնս, բոլոր օ-
տարականը ակնածանքով, բայց շարաթ օրուան ուխդոս
(լուսնալ) վրայ կ'երթայ, և ամիկա 28 տարիէ ի վեր առա-
ջին անգամը պիտի ըլլայ:

— Կը կարծեմ թէ, բոլոր Շէրլօք Հօլման, այս իրիկուն
աւելի մեծ խաղ մը պիտի խաղար, վասն զի խաղադրամը
30,000 սակի պիտի ըլլայ ձեզի համար, Մր. Մէրիուօթըր, իսկ
դուք՝ Ճօնս, պիտի ձերբակալէ՞ք ձեր փնտռած մարդը:

— Ճօն Քլէյ, մարդասպանը, գողը, խտրեան, կեղծա-
բարը, շարունակեց Մր. Ճօնս: Երբտասարդ է, Մր. Մէրի-
ուօթըր, բայց իր արհեստին հմուտ է: Եթէ քանի մը ոճրա-
գործներու միջեւ բնորոշութիւն մը ընէի, նախ և առաջ գա-
նիկա ձեռնակապի կը զարնէի: Ստուգիւ նշանաւոր մարդ
մըն է այդ երեստասարդ Քլէյը: Իր մեծ ծայրը վաւերական
գաւթ մըն էր և ինքն ալ էթրենի և Օրաֆօրտի մէջ կրթուած
է: Նոյնքան չարածձի է որքան իր մտմեկտըր ճարտար ու
թէեւ ամէն տեղ հետքերը կը տեսնենք, բայց չենք յաջողիք
բռնել գաշն: Օր մը մուր մը պիտի քանդէ Սկոթլանդ մէջ և
ուրիշ օր ետքը հանդանակութիւն մը պիտի բանայ Փօթնուէլլի
մէջ: Քանի մը տարիէ ի վեր անոր հետքին վրայ եմ և տա-
կաւին յաջողած չեմ գինքը տեսնել:

— Կը յուսամ թէ այս իրիկուն զձեզ անոր ներկայա-
ցնելու հաճոյքը պիտի ունենամ: Արդէն մէկ կամ երկու ան-
գամ յարաբերութեան մէջ գտնուած եմ Մր. Ճօն Քլէյի հետ
և ձեզի համամիտ եմ սա կէտին վրայ թէ իր արհեստին տեղ-
եակ է կատարելագոյն: Բայց ժամը 10ը անցած է: Մեկնինք:
Ժամանակ է: Երկուրդ ալ առաջին կառքը նստէք: Ուօթըրն
ու ես երկրորդ կառքով պիտի հետեւինք ձեզի:

Շէրլօք Հօլման շատ դիւրահաղորդ չեղաւ այս երկար

զնացքի միջոցին: Կառքին խորը տարածուեցաւ, ցորեկին
լսած եղանակները մօլտալով: Կազով լուսաւորուած փողոց-
ներու լարիւթինմոտէ մը անցանք մինչեւ որ Յէրինկարն
Սթրիթ ելանք:

— Ահաւասիկ գրէթէ հասանք, բոլոր Հօլման: Այդ Մէրի-
ուօթըրը պանքայի մը տնօրէնն է և անձնապէս շահադրդ-
աւած է այս գործին մէջ: Խորհեցայ թէ նախամեծար էր այս
քաջ ձօնար մեզի հետ առնել, թէեւ իր արհեստին կիրա-
ռութեանը մէջ կատարելագոյն ապուշ ըլլայ: Ասկայն կարելի
չէ ուրանալ իր կարգ մը յատկութիւնները: «Պրլաօկ» շունի
քաջութիւնը և խեղդեմունքի տակունութիւնը ունի երբ որս մը
բռնէ ձանկերուն մէջ: Բայց ահաւասիկ եկանք և միւսները
մեզի կը սպասեն արդէն:

Մեր կառքերը կեցած էին այն միւսնայն անցքին առջեւ,
զոր քննած էինք ցորեկին, մինչ անցորդներով խճողուած էր:

Կառքերնիւ ձամբեցինք և Մր. Մէրիուօթըրի հետեւե-
ցանք պողոտի նրբանցքի մը մէջ, որուն ծայրը գտնուած և
սպասաւորներու յատկացուած մէկ դուռը բացաւ մեր առջև:
Այս դուռը կը բացուէր նեղ անցքի մը վրայ, որ կը փակ-
ուէր միաձուլ երկաթեայ դուռով մը: Այս դուռն ալ կը
բացուէր քարէ դարձգարձիկ տանդուղի մը վրայ, որուն
ստորոտը կը գտնուէր երկաթէ դարձուրելի վա գահոյթ մը:
Հոն Մր. Մէրիուօթըր կեցաւ ու յապտեր մը վառեց, որուն
լոյսովը մտանք մուտի և խոնաւ նրբանցք մը, որուն ծայրը
կը գտնուէր երրորդ դուռ մը: Ասկէ կը մտցուէր կամարա-
կապ մեծ նկաղ մը, ուր կը գտնուէին ձուլ երկաթէ արկղեր:

— Կամարին կողմէ վախնալու բան չկայ, բոլոր Հօլման,
նկուղը քննելէ ետք:

— Ո՛չ ալ նկուղէն, պատասխանեց Մր. Մէրիուօթըր,
իր գաւազանովը սալայատակին զարնելով: Վա՛յ թշուառա-
կան, սակը պարապ է, սիրելիս, պոռոց ապշութեամբ:

— Հանդարտեցէ՛ք, կ'աղաչեմ, բոլոր Հօլման խտրիւ: Ար-
դէն վառեցեցիք մեր արշաւանքին յաջողութիւնը: Հաճեցէ՛ք
սա անտուկնեղէն մէկուն վրայ նստիլ և բանի մը չխառնուիլ:
Ճտտմարան Մր. Մէրիուօթըր վշտացած դէմք մը առաւ

և անտուկի մը վրայ նստաւ, մինչ չորմն ծռնելի կուգար և լապտերին ու մանրադէտի մը օժանդակութեամբ մանրադէտին կերպով կը քննէր քարերուն անջրդեմները: Քանի մը վայրկեան ետք յանկարծ ելաւ և մանրադէտը դրպանք դրաւ:

Աւետազն մէկ ժամ ունինք մեր առջեւ, բոտ, վանդի չին կրնար բան մը ընել մինչեւ որ պարզամիտ վաշխառուն հանդարտօրէն քնանայ: Բայց անգամ մը որ դործի սկսին, այլ ևս վայրկեան մը պիտի չկորսնցնեն վանդի ո՛րչափ կանուխ լմնցնեն, նոյնչափ հաւանականութիւն ունին փախչելու: Կարծեմ դուշակեցիք, տղա՛ս, թէ Լոնտոնի զլխաւոր պանրաներէն մէկուն նկուղին մեջ կը դանուխնք: Մը. Մէրիուօթըր այդ պանրային վարչական խորհուրդին նախագահն է և պիտի բացատրէ ձեզի թէ ի՞նչ պատճառներով մայրաքաղաքին ամէնէն յանդուգն ոճրագործները մատնադատուէն այս նկուղով կը հետաքրքրուին:

Պատճառը մեր ֆրանսական ոսկին է, բոտ անօրէնը: Արդէն քանի անգամներ իմաց տրուեցաւ մեզ թէ փորձեր կը պատրաստուէին այդ ոսկին ձեռք անցընելու նպատակով:

Չիր ֆրանսական ոսկին:

Այո՛: Քանի մը ամիս առաջ մեր պահեստի դռմարները աւելցնելու առիթ ունեցանք և այդ նպատակաւ 30,000 նաբոլէոն առինք Պանք տը ֆոնտէն: Իմացուեք է թէ այս ոսկին դորձածած չենք տակաւին և թէ անկիս պատրաստ կը մնայ մեր նկուղներուն մէջ: Մնաւոր, սշուն վրայ նստած եմ, կապարի թերթերու միջեւ ծրարուած 2000 նաբոլէոն կը պարունակէ: Մեր հնչուն պահեստը այս միջոցին սովորականէն շատ աւելի մեծ քանակութեան մը հասած է մասնաձևի մը մէջ և անօրէնները նոյն իսկ մտահոյ են:

Իրենց մտահոգութիւնը արդարացի է, բոտ. չորմն: Եւ հիմա մեր ծրագիրը գործադրելու վրայ խորհինք: Կը յուսամ թէ մէկ ժամէն թշնամութիւնները պիտի սկսին: Առայժմ պէտք է որ, Մը. Մէրիուօթըր, սա գողի լապտերը քողարկենք:

Եւ մտթին մէջ մնանք:

Կը վախնամ թէ ստիկա բացարձակապէս անհրաժեշտ պիտի ըլլայ: Առաջ թուղթ բերած էի հետո, խորհելով թէ պիտի կրնանք մեր «ուխը»-ը խաղալ չորս հոգիով: Բայց թշնամիին պատրաստութիւնները ա՛յնպէս են որ չենք կրնար լոյսը վառ պահել: Նոյն իսկ պէտք է մեր զիբքը ընտրենք, վանդի մեր գործը ա՛յնպիսի մարդոց հետ է, որ ամէն բան ընելու կարող են ու թէեւ մենք առաւելութիւն ունինք անոնց վրայ, բայց կրնան չարիք հասցնել մեզ եթէ նախազուշութիւններ ձեռք չառնենք: Ես սա անտուկին ետեւ պիտի պահուրտիմ, իսկ դուք պլ սը որ ետին: Յետոյ, երբ լոյսը անոնց կողմը ուղղեմ, անմիջապէս չրջապատեցէք դռնայք: Եթէ մեր վրայ կրակ ընեն, Ուօթսըն, դուք ալ կրակ բռէք տունց վարանելու:

Լիցուն ասորճանակս դրի փայտէ անտուկին վրայ, որուն ետեւ կծկուած էի: Չորմն իր լապտերը պահեց և ամենակատարեալ միթութեան մը մէջ ձգեց մեզ, ա՛յնպիսի միթութեան մը, զոր առկաւին տեսած չէի և որ նկուղիին պիտի պատճառէր ինծի եթէ տաքցած մեծաղի տարտամ հոտ մը չիչեցնէր մեզի թէ լապտեր մը ունէինք, որ պատրաստ էր լուսաւորել մեզ: Ջիզերս ծայրայեղ կերպով ձգտուած էին և ակամայ աղղուած էի միթութիւնէն և այս նկուղին պաղ և խստաւ օդէն:

Մէկ կողմէն միայն կրնան փախչիլ մեր ձեռքէն, միմուայ չորմն, այսինքն Սաքս Բօպուրի Սքուէլքի վրայ նաչող տունէն: Չեզմէ խնդրածս ըրի՛ք, ձօնո՛ւ:

Դրան տուցիւ ոստիկանապետ մը և երկու սպաներ կեցուցած եմ:

Ուրեմն բոլոր դուռները գոցած ենք և հիմակ այլ ևս խօսք մը չընենք:

Ապաստեմք անվերջ թուեցաւ: Մեզի այնպէս կուգար թէ շարշալոյսը պիտի ծագէր, մինչ աւելի ետքը մեր բրած հալիւներուն համեմատ, այս կացութիւնը մէկ ժամ և մէկ քառորդին աւելի ըլլալու չէր: Մարմնոյտանդ ամենից հետեւ կարծրացած և ընդարձացած էին, որովհետեւ ամենափոքր շարժում մը ընելէ կը վախնայի: Ջիզերս վերջին տա-

տիճան զրգուտած էին և ականջս այնչափ լարուած էր որ ո՛չ միայն ընկերներուս հանդարտ շնչառութիւնը կը լսէի, այլ նաև կ'որոշէի խոշոր ձօնսի աղմկալից և պանքայի տնօրէնին թեթեւ ու հատկուած շնչառութիւնը: Մնաւորը, որուն հետև պահոււրած էի, աչքէս չէր ծածկեր գետիներ և յանկարծ լուսաւոր ճառագայթ մը նշմարեցի: Ամէնէն առաջ լոյսի ցայտը մը եղաւ, որ տալալատակին վրայ երեւցաւ ու անմիջապէս անհետացաւ: Վայրկեան մը ետքը, առանց ազգարարութեան, առանց աղմուկի, ձեղքուած մը առաջ եկաւ սալաքարերուն միջեւ: Լոյսի ճառագայթին շնորհիւ նշմարեցինք ձերմակ ձեռք մը, գրէթէ կնոջ մը ձեռքը, որ կը ջանար սպրդիլ քարերուն անջրպետներուն մէջ: Ձեռքը, իր երկարած մատներով, քիչ քիչ գետնէն վեր կ'ելլէր, յետոյ դարձեալ կ'անհետանար և խոյսն ամէն բան դարձեալ մութի մէջ կը մնար, բայց լուսաւոր կէտէն:

Այս անհետացումը վայրկեանական եղաւ: Ձերմակ սալաքարերէն մէկը մէկ կողմ դարձաւ ողբալկն ճանչիւնով մը, բայց ծակ մը թողլով, որմէ ցայտեց լապտերի մը լոյսը: Այն տունն տեսանք երեւեալը խուզարիւռ աշխարհով նորաստի գէմքի մը և յետոյ երկու ձեռքերու, որոնց օգնութեան շնորհիւ մարդը, բացուածքին երկու կողմերուն կրթնելով, վեր ելաւ մինչեւ որ կրցաւ ոտը դնել նիւղէն մէջ: Ետեւէն կը քաշէր իրեն պէս նորամարմին և վախառնակ մը, ածուցն գէմքով և քանի մը չիկադոյն հաղուաղէպ մազերով:

Մարդ մարդասանք չկայ, մրմնաց առաջին եկողը: Մկրտաւր և պարկերը քովդ են: Մեծդ Աստուած, ոտքի ել, Արշիպօյր, ոտքի ել, կորսուեցա՛յ:

Շէրլօք Հօլմս իր թաքստոցէն դուրս խոյացած և նորեկին վիզէն բռնած էր, մինչ միւսը ծակին մէջ կը խորատուգուէր պատուելով զգետը, զոր ձօնս լռեց: Մեր լապտերին լոյսովը տեսանք մեր վրայ ուղղուած ատրճանակի մը փայլիլը, բայց Հօլմսի հաստ ու կարճ գաւաղանք ինքզինք պաշտպանել ջանացող մարդուն դատաւակին վրայ իջնելով, գէնքը քարին վրայ ձգեց:

Անողուտ է, ձօն Քլէյ, ըսաւ Հօլմս միղբածորան չեչուով մը, ձեր դործը լմնցած է:

— Կը տեսնեմ որ այնպէս է, ըսաւ միւսը ամենամեծ պաղարիւնութեամբ: Կ'ենթադրեմ թէ ընկերս ազատեցաւ, թէեւ զգեստին կտորները ձեր ձեռքը կը գտնուին:

— Դրան առջեւ երեք հոգի կը սպասեն, ըսաւ Հօլմս:

— Օ՛հ, իրա՛ւ: Ամէն բան նախատեսած կ'երեւար: Շնորհաւորութիւններս կը յայտնեմ ձեզի:

— Ե՛ս ալ ձեզ կը շնորհաւորեմ, պատասխանեց Հօլմս: Շիկադոյն մազերու ձեր գաղափարը սքանչելի և սառցիւխիտ գործնական բան էր:

— Քիչ մը ետքը պիտի տեսնէք ձեր ընկերը, ըսաւ ձօնս: Գիտէ ինձմէ աւելի չուս վար իջնել ծակէ մը: Ձեռքերնիդ երկնցուցէք որպէս զի ձեռնակապի դարնեմ:

— Ձեր գարշելի ձեռքերով մի՛ դաշիք ինձի, ըսաւ մեր կալանաւորը երբ ձեռնակապերը կը փակուէին: Անշուշտ չէք գիտէր թէ արքայական արիւն ունիմ երակներուս մէջ: Նաև, ինձի հետ խօսած ատեննիդ, բարութիւնը ունեցէք «պառն» և «եթէ կը հաճիք» ըսել ինձի:

— Խիստ լաւ, պատասխանեց ձօնս հեգնելով: Ի՛նչ ուրեմն, կը հաճիք, պառն՛ն, կառք մը նստիլ, որպէս զի ձեր Բարձրութիւնը ոտովկանաւորուն առաջնորդենք:

— Այսպէս լաւագոյն է, ըսաւ ձօն Քլէյ զուարթօրէն: Եւ երեքս ալ ողջունելով, հանդարտօրէն մեկնեցաւ դադանի ոտովկանին հսկողութեան տակ:

— Իրաւ որ, Մը. Հօլմս, ըսաւ Մը. Մէրիուօթըր, նկուզէն դուրս ելած տանն, չեմ գիտեր թէ պանքան ի՞նչպէս պիտի կրնայ իր պարաքը հասուցանել ձեզի ձեր մատուցած ծառայութեանը համար, վասն զի երեւան հանեցիք և ձախողութեան մատնեցիք զողութեան ամէնէն յանդուգն փորձերէն մէկը, զոր երբեք տեսած ըլլամ:

— Արդէն 2—3 անգամ դորձ ունեցած եմ Մը. ձօն Քլէյի հետ, ըսաւ Հօլմս: Ասիկա նոյն իսկ ծախք պատճառեց ինձի և կը յուսամ թէ պանքան այդ ծախքը պիտի հատուցանէ: Բայց ասիկա ըսելէս ետք, կ'աւելցնեմ թէ ես լայնօրէն վճարուած եմ իր տեսակին մէջ միակը եղող արկած մը ունեցած ըլլալու գոհունակութեամբ և չիկահեր մարդոց բնկերակցութեան խիստ ինքնատիպ պատմութեամբ:

կը տեսնէք, Ուո'թըն, բացատրեց ինծի Հօլմս յաջորդ տուտու, զաւաթ մը սօսաւ և ուրիշ խմելով Պէյքըր Սթրիթի իր սրահին մէջ, յտախօրէն կը տեսնէք հիմա թէ ընկերակցութեան այդ հետաքրքրաշարժ ծանուցումին և «Համայնագիտարան»ի այդ տարօրինակ ընդօրինակութեան միակ կարելի նպատակն էր օրը քանի մը ժամ ազատիլ միամիտ վախառուն ձեռքէն: Նպատակի հասնելու անտուր, բայց սպառնալից խիտ լաւ եղանակ մըն էր առիկա: Մեղսուկիցին չիկաներ գլուխը այս խիտ թեյադրիչ գաղափարը տուած է անշուշտ Քլէյն: Երկուքն ալ շարաթական չորս սակիի միջոցաւ կը հրապարէին վախառուն: Արդարեւ այս գումարը ինչ աբժէք ունէր միլիոններուն քով, զորս կրնային շահիլ: Մեր գիտցած ծանուցումը թերթերուն մէջ հրատարակուած ըլլալով, շարագործներէն մէկը գրասենեակը վարձեց, միւսը ստիպեց փոխատուն որ ներկայանայ և ամէն առտու կատարեալ ազատութիւն մը ապահովեցին: Հասկցայ թէ լուրջ պատճառներ ունէին տեղւոյն տիրանալ ուղեւոր երբ իմացայ թէ պաշտօնեան Ուիլյոնի ծառայութեան մէջ մտած էր կէս թոշակով:

— Բայց ինչպէս կրցար գուշակել անոնց նպատակը:

— Նախ՝ կին չկար տունին մէջ, որով պարզ եւ հասարակ մեքենայութիւնը կը բացակայէր: Այդ մարդուն առեւտուրը մեծ բան մը չէր, և տանը մէջ չկար բան մը, որ կարենար արդարացնել թէ՛ նոյնքան կնճառ ծրագիր մը և թէ զրամբ զոհողութիւնները զորս կ'ընէին այդ ծարպիկ չափագործները: Ուրեմն տունէն դուրս փնտռելու էր իրենց նպատակը: Բայց ինչ էր այդ նպատակը: Այն ատեն յիշեցի պաշտօնեային սէրը լուսանկարչութեան համար և այն մտութիւնը, զոր ունէր նկուզին մէջ անհետանալու մասին: Նկուզը: Ահաւասիկ հանելուկին բանալին, մտածեցի: Այն ատեն քննութիւն մը կատարեցի այդ խորհրդաւոր պաշտօնեային վրայ և երեւան հանեցի որ Լոնտոնի ամէնէն լիբը և ամէնէն յանդուգն սփրապործներէն մէկուն առջեւ կը գտնուէի: Ինչո՞ւ ամիսներով, օրը քանի մը ժամ կը փակուէր այդ նկուզին մէջ: Ինչո՞ւ: Անշուշտ անո՞ր համար որ ստորերկրեայ

ճամբայ մը կը բանար ուրիշ չէնք մը երթալու համար:

Եզրակացութիւնս այդտեղ հասած էր, երբ ձեզի հետ տեղւոյն վրայ գացի: Հոն անշուշտ զարմանք պատճառեցի ձեզ գաւազանովս գեանին զարնելով: Արդարեւ կ'ուզէի հառկնալ թէ նկուզը կը տարածուէր դէպ առաջ կամ դէպ ի ետ: Յետոյ դուռը զարկի և, ինչպէս կը յուսայի, պաշտօնեան եկաւ բացաւ: Արդէն գործ ունեցած էի անոր հետ, բայց զիմադիծերը տեսած չէի: Ակնարկ մը ձգեցի ծուռեկաբուն վրայ, որոնք իմ սպասածիս պէս էին: Դուռ ալ զիտած ըլլալու էք թէ տարատը ս'ըջափ մաշած, ճմաթկած և աղտոտած էր ծուռեկաբուն կողմը, ինչ որ կը յայտնէր թէ ժամերով աշխատած էր ծակի մը մէջ: Այդ մարդը ինչ նպատակով կը փորէր: Ահաւասիկ ասիկա կը մնար զիմանալ: Փողացին անկիւնը զարձայ և նշմարեցի որ միջնաքաղաքի արուարձանի պանքան կը տարածուէր մինչեւ մեր բարեկամին չէնքը և այս գիւտով հանելուկը լուծուած էր: Երբ նուազահանդէսէն ետք դուռը ձեռք տունը զարձաք, ես գացի ստիկանատուն և պանքային վարչական խորհուրդին նախազանի մօտ: Այս այցելութիւններուն արդիւնքը գիտէք:

— Վերջապէս ինտո՞ր կրնայիք գիտնալ թէ այս իրիկուն պիտի բնէին իրենց փորձը, հարցուցի:

— Շատ պարզ է: Հռչակաւոր ընկերակցութեան դրաններու կին փակուած կը ցուցնէր թէ Մը. Ուիլյոնի ներկայութիւնը կարեւորութիւն չունէր իրենց համար, ուրիշ խօսքով, աւարտած էին իրենց ներքնուղին: Իրենց համար էական էր չուտով գործածել զայն, վասն զի կրնար երեւան ելլել և նոյն իսկ հնչուն զրամը կրնար վերցուիլ: Մասնաւորապէս շարաթ ծրը կը յարմարէր իրենց, քանի որ երկու օր միջոց կ'ունենային փախչելու համար: Այս բոլոր պատճառներով էր որ այս իրիկուն սպասեցի իրենց:

Ձեր արամարանութիւնը կատարեալ էր, բախ յայտնի սրանչացումով մը: Իրողութիւններու այս երկար շարքին մէջ սրակաս բան մը չկայ:

— Ասիկա ազդուելէ ազդուեց զիս, պատասխանեց Հօլմս յօրանջելով: Աւա՛ղ, ահաւասիկ զարձակ կը պաշարէ

զիս այդ տաղտուկը: Իմ կեանքս յաւիտենական ճիգ մըն է,
խուսափելու համար ամենօրեայ միօրինակութենէ, որ այս
սրտիկ հանելուկներով միայն կ'ընդհատուի:

— Դուք ապահովապէս մարդկութեան մէկ բարերարն
էք, Մր. Հօլմս:

Ուեօրը թոթուեց:

— Իբաւ որ, թերեւս բանի մը օգտակար եմ, պատառ-
խանեց պարզապէս:

«Մարդը ոչինչ է, գործն է ամէն բան», ինչպէս կ'ըսու-
թաւ Պիտէնը կը գրէր Փօրժ Սանի:

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻԻՈՎ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՅ ՄԸ

761

57

57

Handwritten signature or mark in blue ink.

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL1605695

